

1979 APR 15

MAGYARORSZÁG

244

Dr. Zboray Béla, az egykori Artézi fürdő orvosa a főváros elöljáróságához intézett 1905. márciusi jelentésében a többi között azt írta: „Nem hagyhatom szó nélkül a fürdőzők jogos panaszát, hogy kénytelenek órákat tölteni a szabad ég alatt, amíg bejuthatnak. A vetkőzőhelyiség ugyanis — amelynek ajtaja egyenesen a szabadba nyílik — olyan szűk, hogy ott várakozni nem lehet, mert még az öltöző-vetkőző vendégek is alig férnek el benne. Ennél is sokkalta nagyobb baj és egészségügyi hátrány, hogy a felöltözött kénytelenek azonnal távozni és a fürdő forró, gőzös levegőjéből felhevült, izzadó testtel közvetlenül a küllégre kimenni.”

Még egy panaszt tartalmaz ez az orvosi jelentés. A fürdőhöz vezető úton van az omnibuszok (társaskocsik) végállomása, ahol rendszeresen 10—12 kocsi áll, ugyanennyi pár lóval. A lovak bőséges „melléktermékei” a makadámkockás út hézagain beszivárognak a talajba és ennek kipárolgása — különösen a meleg nyári napokon — alig elviselhető búzzal fertőzi nemcsak a fürdő, hanem az egész környék levegőjét. „Vendégszobáink ablakai éppen erre a területre nyílnak — írta a doktor — és lakóinak több ízben emeltek panaszt azért, mert főleg estefelé nem merik az ablakaikat kinyitni, félve a szobákat eltöltő kellemetlen szagtól.”

Nádorszigeti kezdet

Zboray doktor — szinte csak mellékesen — megemlíti még a fürdőépület rozszant állapotát, aminek következtében ez rövidesen már alkalmatlan lesz rendeltetésének ellátására.

A városligeti Nádorszigeten (a mai Hősök terén) ideiglenes jelleggel létesített Artézi fürdő, amelynek utóaként épült később a Széchenyi-fürdő, a fent idézett orvosi jelentés után még évekig működött. 1909-ben kezdték el helyette, 500 méterrel távolabb a Városligetben, a Széchenyi-fürdőt építeni. A messzire nyúló előzmények jórészt Zsigmondy Vilmosnak, a múlt századi kiváló geológus-mérnöknek a nevéhez fűződnek.

Zsigmondy 1867-ben a Margitszigeten artézi kutat fúratott. A munka sikerrel járt: 118,5 méter mélységből 48 C° hőmérsékletű termálvíz tört a felszínre. Zsigmondy ekkor Pest város elöljáróságától engedélyt kért arra, hogy a Városligetben saját költségén kutat fúrathasson és a termálvíz hasznosítására gyógyszállót építtethessen.

Buda egész sor sokszáz éves hőforrásával szemben Pestnek ekkor még nem volt természetes hévize, márpedig a geológusok bizonyosságként állították, hogy mindkét városrész egy hatalmas melegvítartóló medence fölött épült. Ez a meggyőződés vezette Zsigmondyt arra a gondolatra, hogy Pest lakosságát is el kellene látni természetes meleg gyógyvízzel. Kérelmét a város vezetői az általa felvetett formában elutasították, de egyben megbízást adtak Zsigmondynak artézi kút fúrására.

A munka 1868-ban kezdődött el, és egyhuzamban tíz évig tartott, mert a kezdetleges technikai eszközökkel egyre mélyebben fekvő talajrétegekbe kellett behatolni. 1878-ban 970,5 méter mélységből végre feltört a 74 C° hőmérsékletű meleg víz, s a kút 24 óra alatt 7600 hektoliter vizet adott. Európában ekkor ez volt a második legmélyebb artézi kút, amelynek létrehozására a főváros (időközben megtörtént Pest, Buda és Óbuda egyesítése, fővárossá alakulása) eredetileg 50 000 forintot szavazott meg, de

végül 380 000 forintot tettek ki a költségek. A termálvíz már megvolt, de a fővárosi elöljáróság még csak készült „... idejekorán olyan intézkedéseket tenni, amelyek míg egyrészt a főváros közönségét az egészségügyi ártalmaktól megóvják, addig másrészt az annyi költséggel létesített forrás hírét ne kockáztassák”. A kút bőséges gyógyvize azt az elgondolást sugallta, hogy egy margitszigeti mintájú gyógyfürdőt kell létesíteni. A kérdés körül hosszú vita alakult ki, márpedig gyorsan kellett cselekedni. A drága termálvíz pocskba ment, a főváros pedig „futott a pénze után”. Végül is úgy határoztak,

Fürdőtörténet

613.47

Artéziből Széchenyi

„Futott a pénze után”

Tervpályázat az újjáépítésre

AZ ÚJJAÉPÍTÉSRE VARÓ FÜRDŐÉPÜLET

Nem csak túléltek a viharos időket

meleg vizet. A régi, I. számú artézi kút termálvizét két kórház és több más intézmény használja fel.

A Széchenyi-fürdő második világháborús történetéhez tartozik egy Állatkerttel kapcsolatos epizód is. Az ostrom során a városligeti Állatkert is tönkrement, állatai elpusztultak. A vízilócsalád azonban átvészelte a válságos időket, mert a Széchenyi-fürdő vezetékéből akadálytalanul csordogált medencéjükbe a meleg gyógyvíz. De nemcsak túléltek a viharos időket, hanem olyan jól érezték magukat, hogy serényen szaporodtak is. A háború után a vízilóbébikért oroszlant, tigrist és más állatokat kapott cserébe az Állatkert.

A második világháború, persze, a Széchenyi fürdőt sem kímélte meg. Épülete, amelyen fennállása, 1913 óta jelentősebb felújításokat nem végeztek, komoly sérüléseket szenvedett. Ennek ellenére 1945 márciusában a fürdők közül elsőként nyitotta meg kapuit a légópincék dohos sötétjéből feltámolgató közönség előtt.

hogy ideiglenesen a nádorszigeti majorság épületeiből alakítják ki a fürdőt. Ezt a határozatot gyorsan végrehajtották, és 1881. július 30-án megnyílt az Artézi Gyógyfürdő, amely a Rudas-fürdő után a főváros második saját fürdője volt.

Napi 10 000

Az évek során fokozatosan kintúnt, hogy az „ideiglenes” megoldással — amely végül is évtizedekig tartott — nem lehet a kívánt mértékben és minőségben kielégíteni a növekvő igényeket. A közvélemény egyre erőteljesebben sürgette egy nagyobb, modernebb, pesti gyógyfürdő létesítését. 1909. május 7-én végre hozzáfogtak a Széchenyiről elnevezett gyógyfürdő építéséhez. Budapest legnagyobb és egyik legszebb fürdőpalotájának eredeti terveit Czigler Győző műépítész készítette, a kiviteli terveket pedig munkatársa, Dvorzszak Ede dolgozta ki.

Az új, pompás és immár korszerű gyógyfürdőt 1913. július 16-án nyitották meg. Bejárata nagyméretű kupolacsarnokba vezet, amelynek boltozatát egészen a főpárkányig Vajda Miklós és Ráth Miksa remek üvegmozaikképei díszítik. A külső homlokzaton Telcs Ede és Maróthy Géza szobrai állnak, a kupolacsarnok bronzszobra Róna József alkotásai. A főbejárat előtti parkban állt Zsigmondy Vilmosnak 1889-ben Széchy Antal által készített szobra. A fürdőben a kádosztályon kívül férfi- és női gőzfürdőket, továbbá férfi- és női népfürdőket rendeztek be. Az új létesítmény rendkívüli sikerét tükrözi, hogy 1915-ben már 413 000 fürdővendéget fogadott.

Egy 1924-ben kelt fővárosi tanácsi

előterjesztés a Széchenyi-fürdő stranduszodával történő kibővítését javasolta, hivatkozással arra, hogy: „... a szabadban való fürdés, az úgynevezett strandolás nagymértékben elterjedt”. Az uszoda megépítésére 1926-ban tervpályázatot hirdettek. Ennek nyertese Francsek Imre építész lett, akit a kivitelezéssel is megbíztak. 1927. augusztus 19-én már megnyílt a strandrészelg, amelynek egy részét később téliesítették.

A fürdőkombinát fedett medencéi 30 C°, 35 C° és 40 C°-os vizükkel, a hideg zuhanyozókkal és a szaunával végtelen variációs lehetőséget adtak a vérkeringésüket felfrissíteni vágyóknak.

Mindezek következtében a Széchenyi-fürdő egészen az utóbbi időkig a főváros legnagyobb forgalmú fürdője lett, látogatóinak napi átlaga hovatovább meghaladta a 10 000-et.

Az ostrom viharai

A strand üzembe helyezése után kiderült, hogy az egykori Artézi fürdőt tápláló régi kút hozama már nem elég a nagyméretű fürdő-együttes hévízzel való ellátására. Több mint egy évtizedig hideg víz fölmelegítésével kellett a termálvizet pótolni. 1936-ban Pávai-Vajna Ferenc főgeológus szakvéleménye alapján a fürdő épülete mellett új artézi kút fúrására kezdtek. A munka 1938-ban várakozáson felüli sikerrel végződött: az 1240 méter mélységű új kútból napi 5 320 000 liter 77 C° hőmérsékletű víz tört fel. Ez a mennyiség nemcsak a fürdő teljes hévízszükségletét fedezi, hanem a Szőnyi úti sportuszoda, a Fürdőigazgatóság kertészete, az Állatkert és ma már a Kacsóh Pongrác úti lakótelep is innen kap

Új fejezet

A hevenyészett helyreállítás óta a fürdő állaga annyira leromlott, hogy napjainkra már elkerülhetlenné vált az egész létesítmény teljes újjáépítése. A főváros tanács végrehajtó bizottsága tavaly nyáron meghívásos tervpályázatot írt ki a rekonstrukcióra. Új fejezet kezdődik a Széchenyi-fürdő krónikájában. A pályázóknak úgy kellett terveiket elkészíteniük, hogy a leendő gyógyfürdő műemléki jellegű, ötkupolás, Czigler-féle szárnya megőrizze mai külsejét, s ennéhez illeszkedjen az új, gyógyfürdőket, úszómedencéket, strandot magába foglaló, mintegy 120 000 légméteres épületegyüttes.

A végrehajtó bizottság a közelmúltban értékelte a beérkezett pályaműveket. Megállapította, hogy ezek jól felhasználható alapot adnak a tervezett újjáépítéshez. A rekonstrukciót, amely az előzetes számítások szerint mintegy másfél milliárd forintba fog kerülni, három szakaszban kell végrehajtani. Az első két munkamenetben a Czigler-féle műemléki rész felújítását fogják elvégezni. Ennek munkálatait már az idén elkezdik. Az új fürdőrészek megépítésére a hatodik öt éves terv során a Közmű- és Mélyépítő Főigazgatóságnak, a Fővárosi Fürdőigazgatóságnak feleltes szervének kell beruházási javaslatot készítenie. Az újjáépülő fürdőrészek tervezéséhez az Ipari Épülettervező Vállalat egyik tervezőcsoportjának díjazott pályaműve szolgál alapul.

VAJDA GYULA